

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 310

Parasjat Bereisjiet

29 Tisjri 5770
16/17 oktober 2009

Overzicht Parasjat Bereisjiet (Genesis 1:1-6:8)

In het begin schiep Hasjem heel het universum uit het niets, met inbegrip van de tijd zelf. Dit scheppingsproces duurde zes dagen. Op de zevende dag, rustte Hasjem uit, en daarmee liet Hij de Sjabbat ontstaan, die tot op heden elke zevende dag bij ons terugkomt. Adam en Chawa — de eerste mensen — worden in de Hof van Eden geplaatst. Chawa wordt verleid door de slang om van de verboden vrucht van de „Boom der Kennis van Goed en Kwaad” te eten, en zij geeft op haar beurt de vrucht aan Adam. Door te zondigen kunnen Adam en Chawa niet meer in dit spirituele Paradijs van Eden blijven en zij worden eruit verbannen. De dood en hard werk (zowel fysiek als geestelijk) doen nu hun intrede in de wereld, te samen met de pijn die de vrouw lijdt als zij een kind baart. Kaïn en Hevel, de eerste twee kinderen van Adam en Chawa, brengen offers aan Hasjem. Hevel geeft het fijnste van zijn kleinvee, en zijn offer wordt geaccepteerd. Maar Kaïn gebruikt inferieure producten van zijn landbouwopbrengst, en zijn offer wordt geweigerd. Kaïn is nu jaloers op zijn broer Hevel en in de daaropvolgende strijd doodt Kaïn Hevel. Hasjem veroordeelt hem om over de wereld rond te zwerven. De Tora noemt nu de genealogische afstammelingen van de andere kinderen van Adam en Chawa en van Kaïn op, tot de geboorte van Noach. Na de dood van Sjet vervalt de mensheid tot slechtheid, en Hasjem besluit dat Hij de mensheid wil uitroeien in een vloed, die de hele wereld zal overstromen. Echter één man, Noach, vindt gunst in de ogen van Hasjem.

Haftara van Parasjat Bereisjiet

Jesjahoe 42:5 - 43:10

Korte inhoud van de Haftara

De Profeet Jesjahoe begint de Haftara met ons erop te wijzen dat Hasjem de Masjiach opdracht heeft gegeven om het Joodse volk te bevrijden uit zijn ballingschap en de hele wereld te tonen dat Hasjem de werkelijke Meester is over de wereld. Na de verlossing zal de hele wereld Hasjem prijzen. Hasjem zal de onderdrukkers van Bnei Jisraël straffen. Daarna volgt een verwijt van de Joden in Ballingschap. Hasjem verzekert ons dat Hij ook bij ons is in de ballingschap. Israel zal eerst vernederd worden in de ballingschap maar daarna verlost worden. Hasjem belooft dat Bnei Israël vanuit de hele wereld zal worden ingezameld. De Haftara besluit met het bewijs dat de G-ddelijke profetieën betreffende de toekomst zullen uitkomen.

Het verband met de parasja

1. De parasja begint met de schepping van de wereld; de Haftara begint met de woorden: „Zo zegt G-d, Hasjem, Schepper van hemel... en aarde.” Verder heeft de Haftara het over de schepping van de Komende Wereld.
2. De Haftara kan gezien worden als een voortzetting van de parasja in die zin, dat de parasja spreekt over de fysieke schepping van de wereld, terwijl de Haftara het spirituele doel van de schepping tot onderwerp heeft.

Inzicht in de Parasja

Waarom de wereld begon met de letter *Hee*

Uit Sjeem MiSjmoeël

De Tora begint met het bekende scheppingsverhaal. Nadat ons verteld is dat G-d rustte van het scheppingsproces op de eerste Sjabbat, springt de tekst terug in de tijd en vertelt het verhaal van de Schepping een tweede keer. Deze keer wordt de nadruk gelegd op de mens, in plaats van op de rest van de wereld. Het is in dit verhaal dat we horen over Adam en Chava [Eva], hun schepping, hun zonde en hun uiteindelijke verdrijving uit Gan Eden [het Paradijs].

Het verhaal wordt als volgt geïntroduceerd:

Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde, toen zij geschapen werden.

(Bereisjiet 2:4).

Het Hebreeuwse woord dat gebruikt wordt voor „toen zij geschapen werden” is בְּהִבְרָאָם – *Behibbaram*, geschreven met een kleine letter ה – *hee*. Dit suggereert dat we dit woord in tweeën kunnen splitsen, zodat we het kunnen lezen als „behee baram” – dat wil zeggen, dat G-d de wereld geschapen heeft met de letter *hee*. En inderdaad, *Rasji* merkt hierover op:

Het Hebreeuwse woord *hibbaram* [waarin de *h* kleiner geschreven is] kan gesplitst worden in *behee baram*: met een *Hee* schiep Hij hen. Want er is gezegd [in Jes. 26:4]: „Met deze twee letters [de *Joed* en de *Hee*] werden de werelden geschapen.” Met deze twee letters van de Naam van Hasjem werden twee werelden geschapen en hier leren wij dat deze met een *Hee* werden geschapen. En dit is een aanduiding dat de booswichten naar beneden zullen afdalen om de hel te zien, die lijkt op de Hebreeuwse letter *Hé* [ה] in zoverre dat die letter aan alle kanten gesloten is maar open aan de onderkant, zodat men er aan die kant uit kan (*Rasji* op basis van *Bereisjiet Rabba* 12:10).

Wanneer de letter van de Schepping wijst op het leven van de slechte mensen, dan impliceert dat, dat de primaire focus van deze wereld op de booswicht gericht is. Hoe kan dat mogelijk zijn? We zouden verwachten dat de wereld geschapen was voor de *tsaddikiem* [rechtvaardigen], die de wereld tot perfectie brengen en die hun leven besteden aan het uitvoeren van G-ds wil. Is hun leven niet het doel van de schepping?

De Alexander Rebbe maakte een interessante opmerking [zie ook *Rabbeinoe Bachia*, Inleiding tot parasjat Masei en *Rabbeinoe Jona* op Misjlei 4:11]. Het Hebreeuwse woord voor *natuur* is *teva*, hetgeen letterlijk „gezonken” betekent. Inderdaad, hetzelfde woord kan gebruikt worden voor de beschrijving van een schip dat in zee zinkt. Alles in de natuurlijke wereld lijkt te conformeren aan een vast patroon zonder afwijkingen. Wanneer alles zijn natuurlijke geneigdheid volgt, blijft de wereld verzonken in een geul, volledig onzichtbaar behalve een nauwe fysieke existentie met betrekking tot de G-ddelijke dimensie rondom. Maar het doel van de mens is om uit de begrenzingen van deze natuur en de kennelijk goddeloze gevangenis te breken en een hoger, bovennatuurlijk doel na te streven, door spiritualiteit in hemzelf en in deze wereld te brengen.

Wanneer we dit accepteren, dan kunnen we appreciëren dat de wereld met een *hee* was geschapen, ondanks dat dit zich lijkt te concentreren op de slechte elementen onder ons. De mensheid is *natuurlijk* als de *hee*! Zonder inspanning zouden we onze natuurlijke neiging volgen en slecht zijn, verzonken in de droesem van een puur fysiek bestaan. Dit wordt in feite ook gesuggereerd door de vorm van de letter *hee* – ה:

Waarom hangt de linker poot van de *hee*? [D.w.z., waarom zit hij niet vast aan de bovenlijn, maar laat daar een kleine opening tussen?] Om te verwijzen naar de *baäl tesjoevai* – de penitent – die, nadat hij uit de boot is gevallen, weer terug kan keren door dit kleine gaatje.

(*Menachot* 29b; *Bereisjiet Rabba* 12:10)

Het is een tamelijk klein gaatje, maar als iemand zijn natuurlijke neigingen kan overwinnen, dan kan hij zichzelf omhoog verheffen (gesymboliseerd door het hoog gelegen gaatje in de *hee* en zichzelf gedragen op een manier ver boven die welke gedictieerd wordt door zijn natuurlijke neigingen. We hebben de capaciteit om grote geestelijke hoogten te bereiken, maar we moeten ons eerst bewust worden van onze natuurlijke neigingen. Daarom werd de wereld geschapen met een *hee*, hetgeen het punt symboliseert waarvandaan wij allen onze reis naar spirituele perfectie moeten beginnen.

Maar laten we nog een andere midrasj bekijken en zien hoe ook die dit idee tot uitdrukking brengt.

Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde, toen zij geschapen werden (*Bereisjiet* 2:4). Het Hebreeuwse woord dat gebruikt wordt voor „toen zij geschapen werden” is בְּהִבְרָאָם – *Behibbaram*. Dit woord heeft dezelfde letters als אֲבְרָהָם – *Avraham* – [de beginletter ב – *be* betekent hier „toen” of „met”], omdat de wereld geschapen werd wegens de verdienste van Avraham.

(*Bereisjiet Rabba* 12:9)

Avraham werd tien keer op de proef gesteld [zie *Pirkei Avot* 5:4], om zijn spiritualiteit te helpen ontwikkelen en om te verzekeren dat hij geschikt zou zijn als stamvader van *klal Jisraël* [het volk Israël]. Deze testen, zo wordt gezegd, corresponderen met de tien G-ddelijke uitspraken waarmee de wereld geschapen werd [zie *Pirkei Avot* 5:1], want de schepping van *klal Jisraël* was in bepaalde opzichten gelijk aan die van de schepping van de wereld zelf. In elk van deze testen werd van Avraham geëist dat hij zou aantonen dat hij in staat was zichzelf te gedragen op een manier die verheven is boven zijn natuurlijke menselijke geaardheid en

dat hij zich zou lanceren in een leven dat was voorbestemd op een G-ddelijk, bovennatuurlijk bestaan – en daar slaagde hij inderdaad in. Dit wordt duidelijk uitgedrukt in de volgende midrasj:

Toen Avraham Avinoe [onze aartsvader Avraham] zijn hand uitstreckte naar het mes om zijn zoon te slachten, schreeuwden de dienstdoende engelen, zoals het vers [*Jesjahoe* 33:7] zegt: „Zie, hun engelen schreeuwen buiten [*choetsa*].” Wat betekent het woord *choetsa*? Rabbi Azarja zegt: „Het betekent ‘bizar’; het is buiten het intellect om te kunnen begrijpen dat een man zijn eigen zoon zou kunnen slachten.”

Zelfs de engelen zagen in dat Avrahams gedrag buiten de norm lag. Hij handelde op een manier die duidelijk aantoonde dat hij geslaagd was in zijn opdracht om zijn natuurlijke neigingen te overwinnen en te onderdrukken en om voor G-d alleen te handelen, zelfs wanneer dat in strijd was met iedere fysieke regel. Avraham gaf deze eigenschap door aan zijn nakomelingen, aan ieder lid van de *klal Jisraël*. Het is in dit opzicht dat hij verschilde van alle voorafgaande *tsaddikiem* [rechtvaardigen]. Er waren ongetwijfeld grote mensen in alle voorafgaande generaties, die in staat waren om hun natuurlijke neigingen te overwinnen, maar niemand vóór Avraham was in staat geweest deze eigenschap zodanig te verankeren in zijn persoonlijkheid, dat hij in staat was dit door te geven aan zijn nakomelingen, zodat dit een nationale karaktertrek zou worden.

Maar Avraham wordt een *av hamon gojiem* genoemd [in Bereisjiet 17:4] – „de vader van een menigte volken”, niet alleen de stamvader van de *klal Jisraël*. Het feit dat hij in staat was om los te breken van zijn heidens verleden en G-d te herkennen als de ware G-d, was een uitdrukking van zijn vermogen om zijn natuurlijke instincten voor een fysiek leven te overwinnen. Dit heeft hij alle volken van de wereld kunnen nalaten; ieder die tot het Jodendom toetreedt, is in staat om dit te doen dankzij de verdienste van Avraham Avinoe.

Dus Avraham was het rolmodel voor het doel van al het menselijke leven – te worden geboren met een natuurlijke tendens tot een fysiek ingesteld en beperkt leven en dat te overwinnen en zich te verbinden met Hasjem. We kunnen nu begrijpen waarom de wereld geschapen werd voor de verdiensten van Avraham, die zo opmerkelijk goed slaagde in het doel dat voor heel de mensheid geldt. En dit is natuurlijk hetzelfde als het idee dat wordt uitgedrukt door de letter *hee*.

Vit de schatkamer van chassidische verhalen

„G-d schiep de hemel en de aarde” (*Bereisjiet* 1:1).

De Heilige broeders Reb Elimelech van Lyzhansk en Reb Zusia van Hanipoli hadden eens een meningsverschil over de G-ddelijke dienst: daar iemand aan de ene kant verplicht is te mediteren over de verhevenheid van de Schepper, en aan de andere kant moet peinzen over zijn eigen waardeloosheid – waar moet hij dan beginnen? De één meende dat men eerst een zodanige graad van nederigheid moet cultiveren, dat men tot een ware appreciatie geraakt van de grootheid van zijn Schepper. De ander beweerde dat men eerst overweldigd van ontzag voor de almacht van de Schepper moet geraken en dat dit hem zal brengen tot een waar bewustzijn van zijn eigen nietigheid.

Ze legden het probleem voor aan Reb Dov Ber, de Magied van Mezritch, en ze kregen het volgende antwoord: „Allebei jullie benaderingen zijn de woorden van de levende G-d, maar het standpunt dat men eerst zijn eigen waardeloosheid moet beschouwen, is meer verheven.”

Een chassied die over deze gedachtenwisseling hoorde, gaf als commentaar dat deze beide standpunten in feite de klassieke discussie tussen Sjammai en Hillel weerspiegelde: de School van Sjammai meent dat de hemel geschapen werd vóór de aarde, terwijl de School van Hillel beweert dat de aarde geschapen werd vóór de hemel.

CHASSIDISCHE WIJSHEID

Heerser van het Universum!

Ik geef toe dat ik veel gezondigd heb tegenover U, maar heeft U mij alleen honing toebedeeld?

Ik heb U al het lijden, ontberingen en kwellingen vergeven, maar U moet mij ook vergeven.

Rabbijn Josef van Brod

MISJNA VAN DE WEEK

PEA – HOOFDSTUK ZES

Misjna 6:1¹

בֵּית שַׁמַּי אֹמְרִים, הֶבְקֵר לְעֲנִיִּים, הֶבְקֵר. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, אֵינוֹ הֶבְקֵר, עַד שְׂיִפְקֹר אֶף לְעֲשִׂירִים
כְּשִׁמְטָה. כָּל עֲמֻרֵי הַשְּׂדֵה שֶׁל קֵב קֵב וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּעַת קֵבִין וְשִׁכְחוּ, בֵּית שַׁמַּי אֹמְרִים, אֵינוֹ
שִׁכְחָה. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, שִׁכְחָה:

Beit Sjammai zegt: wanneer men iets *hefker* [zonder eigendom] verklaart ten behoeve van de armen², dan is het *hefker*. Maar *Beit Hillel* zegt: het is geen *hefker*, tenzij men het ook *hefker* voor de rijken verklaart, zoals bij *Sjemita*.³ Wanneer alle schoven in een veld allemaal één *kav* zijn en één [schoof] is vier *kav*, en die is hij vergeten, dan zegt *Beit Sjammai* daarvan dat het geen *sjichecha* is⁴, maar *Beit Hillel* zegt dat het wél *sjichecha* is.⁵

Aantekeningen bij Misjna 6:1

1. Zoals we reeds geleerd hebben in Misjna 1:6 is een product dat geen eigenaar heeft [*hefker*] vrijgesteld van *troema* en *ma'aser*. *Beit Sjammai* en *Beit Hillel* discussiëren erover wanneer iets *hefker* genoemd kan worden.
2. ***Beit Sjammai* zegt: wanneer men iets *hefker* verklaart ten behoeve van de armen** – Als iemand zijn product *hefker* verklaart uitsluitend ten behoeve van de armen, maar niet ook voor de rijken, dan geldt dat als *hefker* en het is vrijgesteld van *troema* en *ma'aser*, want er staat [betreffende *lèket* en *pea*] geschreven (*Wajjikra* 19:10): „Voor de arme en voor de vreemdeling zul je het overlaten.” Wat bedoelt Tora met „je zult het hen overlaten”? [Het was voldoende geweest als er gestaan had: ‘het is voor de armen en de vreemdeling!’] Deze woorden van Tora leren echter over een ander ‘overlaten’, namelijk *hefker*, waarbij men afstand doet van eigendom op vergelijkbare wijze, ten behoeve van de armen. Zoals deze [de giften die in *Wajjikra* 19:10 besproken worden, *lèket* en *pea* die voor de armen zijn, en niet voor de rijken, vrijgesteld zijn van *troema* en *ma'aser*], zo is ook *hefker*, dat alleen voor de armen bestemd is en niet voor de rijken [vrijgesteld van *troema* en *ma'aser*] (*RAV*).
3. **Ook voor de rijken, zoals *sjemita*** – Zoals er geschreven staat (in *Sjemot* 23:11): „Maar in het zevende jaar zul je het [land] laten rusten en braak laten liggen.” Waarom staat er dat men het moet laten braakliggen [het was toch voldoende als er alleen had gestaan dat men het land moet laten rusten]? Dat wijst op iets anders dat men moet laten liggen, namelijk dat *hefker* moet zijn als *sjewi'iet*: zoals *sjewi'iet* zowel voor de armen als voor de rijken is, zo is ook *hefker* zowel voor de armen als voor de rijken. (*RAV*) [Dus *Beit Sjammai* meent, dat wanneer iemand verklaart dat zijn bezittingen zonder eigenaar zijn [*hefker*], maar uitsluitend bestemd zijn voor de armen en niet voor de rijken, dan is dat vrijgesteld van *troema* en *ma'aser*, want *hefker* is daarvan vrijgesteld. Echter *Beit Hillel* zegt dat iets wat op een dergelijke manier zonder eigenaar verklaard werd, geen *hefker* is, want *hefker* betekent dat het zonder eigenaar is en dat dus iedereen het mag pakken, zowel armen als rijken en omdat het geen *hefker* is, is het ook niet vrijgesteld van *troema* en *ma'aser*.]
4. Want *Beit Sjammai* is van mening dat vier schoven geen *sjichecha* vormen, en hij beschouwt de grote schoof als een verzameling van vier schoven. (zie Misjna 6:5).
5. Want *Beit Hillel* beschouwt het als één schoof.

Misjna 6:2

הַעֲמֹר שֶׁהוּא סְמוּךְ לַגֶּפֶה וְלַגְדִּישׁ, לְבָקֵר וְלַפְלִים, וְשִׁכְחוּ, בֵּית שַׁמַּי אֹמְרִים, אֵינוֹ שִׁכְחָה. וּבֵית
הַלֵּל אֹמְרִים, שִׁכְחָה:

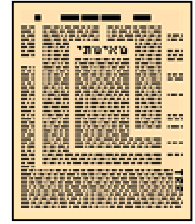
De schoof die dicht bij de omheining¹ staat of bij een hoop graan, bij het vee of bij gereedschap², en die men heeft vergeten, daarvan zegt *Beit Sjammai*: het is geen *sjichecha*³, maar *Beit Hillel* zegt: het is *sjichecha*⁴.

Aantekeningen bij Misjna 6:2

1. **Omheining** – Een muur van stenen die op elkaar liggen maar zonder cement ertussen (*RAV*)
2. **Gereedschap** – Ploegmachines (*RAV*)
3. ***Beit Sjammai* zegt: het is geen *sjichecha*** – Dit meningsverschil tussen *Beit Sjammai* en *Beit Hillel* over de schoof die hij naast de muur of naast de graan hoop neergezet heeft toen hij naar de stad ging, waarna hij die is vergeten, daarvan zegt *Beit Sjammai*: het is geen *sjichecha*, want hij heeft er al bezit van genomen (*RAV*).
4. **Maar *Beit Hillel* zegt: het is *sjichecha*** – Maar wij leren verderop in de Misjna dat als hij de schoof al in bezit genomen heeft toen hij naar de stad ging en hem daar (bij de muur, etc.) vergeten is, dat *Beit Hillel* en *Beit Sjammai* het met elkaar eens zijn dat het geen *sjichecha* is, zelfs niet een schoof die hij niet meegenomen heeft, omdat hij de schoof neergezet heeft bij iets, wat hem er in de toekomst aan zal herinneren. *Beit Hillel* zegt: het is *sjichecha* zolang hij het niet in bezit genomen heeft, maar *Beit Hillel* geeft toe dat wanneer hij de schoof wel in bezit genomen heeft en hem daarna vergeten heeft om mee te nemen, dat het dan geen *sjichecha* is, zoals wij al gezegd hebben (*RAV*).

Vit de Talmoed

De belangrijkste onderwerpen van de Sjabbat 12

Daf 12a

Het verschil tussen *tefillien* en een naald

Op de vorige *dappiem* (meervoud van *daf*) hebben we geleerd dat de Geleerden bepaald hebben dat een kleermaker op vrijdagmiddag niet vlak voor Sjabbat met een naald in zijn jasje gestoken, over straat in *resjoet harabbiem* mag gaan, want misschien vergeet hij, als het Sjabbat wordt, dat hij die naald bij zich draagt en daarmee zou hij het verbod op het naarbuiten brengen op Sjabbat overtreden.

De Gemara zegt dat dit anders is voor iemand die *tefillien* heeft omgelegd, hij mag er wel op vrijdagmiddag vlak voor Sjabbat mee uitgaan naar *resjoet harabbiem*, want wie *tefillien* draagt, mag zijn gedachten daar niet van laten afdwalen, en zodoende bestaat er dus geen gevaar dat hij zal vergeten dat hij *tefillien* om gelegd heeft en dat hij het verbod op het naar buiten brengen op Sjabbat zal overtreden.

Sjidoechiem op Sjabbat

Van de *passoek* (*Jesjahoe* 58:13): „Wanneer je op Sjabbat je voeten tegenhoudt om achter je verlangens aan te gaan, op Mijn heilige dag en wanneer je de Sjabbat een genoeg zult noemen, gewijd aan Hasjem, geëerd is Hij, en als je die zal eerbiedigen en niet je gang gaat...” leerden de Geleerden dat het op Sjabbat verboden is handel te drijven.

Beit Hillel legde er de nadruk op dat met name het nastreven van je ‘verlangens’ verboden is op Sjabbat, maar dat het is toegestaan zich op Sjabbat met de verlangens van de Hemel bezig te houden. Daarom zijn handelingen die voor een *mitswa* gedaan worden, zoals een *sjidoech* (huwelijkskoppeling) organiseren, toegestaan en ook mag men onderhandelen over de financiële aangelegenheden die daarmee te maken hebben. Zo is het ook toegestaan om op Sjabbat te onderhandelen over de aanstelling van een leraar (die Tora onderwijst).

Ziekenbezoek op Sjabbat

Onze Geleerden hebben ons geleerd: Wij een zieke op Sjabbat gaat bezoeken, zegt: „De Sjabbat verhindert ons om om gezondheid te vragen, maar herstel zal spoedig komen.” Rabbi Meïr zegt dat hij moet zeggen: „De Sjabbat zelf is genadig en zal je gezondheid brengen.”

Daf 12b

Volgens Rabbi Jehoeda moet hij zeggen: „Moge de Alomtegenwoordige genade met je hebben en met de zieken van Israël.” Volgens Rabbi Jossé zegt hij: „Moge de Alomtegenwoordige genade hebben met jou, samen met de zieken van Israël.” Want zo wordt het verzoek eerder verhoord, want de verdiensten van velen zijn groter dan die van één enkel individu en Rabbi Jossé beschouwt het verzoek van Rabbi Jehosjoea als twee aparte verzoeken, één voor de zieke en één voor de overige zieken van Israël.

Rabbi Chanina heeft gezegd: „Het was met moeite dat de Geleerden het hebben toegestaan dat men rouwende troost en zieken bezoekt op Sjabbat, want de bezoeker deelt dan mee in de ellende van de zieke en het verdriet van de rouwende en het is verboden treurig te zijn en te rouwen op Sjabbat. Desondanks hebben zij het toegestaan.

Lezen bij een (olie-) lamp op Sjabbat

De Gemara gaat nader in op het verbod van de Misjna, dat het verboden is om op Sjabbat bij het licht van een (olie-) lamp te lezen, omdat men geneigd zal zijn de lamp schuin te houden als de olie opraakt en de lamp daardoor minder licht geeft, waarmee men een verbod van Tora overtreedt.

Onze geleerden hebben het ook verboden om te lezen bij een (olie-) lamp op Sjabbat, zelfs al staat de lamp op een hoogte van tweemaal die van een man, of nog hoger, wanneer er geen gevaar bestaat dat men de lamp zal schuin houden, omdat de lezer niet bij de lamp kan komen, want de Geleerden wilden hun verbod niet afhankelijk stellen van de hoogte van de lamp.

In verband met het voorgaande zegt de Gemara, dat als twee mensen samen in hetzelfde boek lezen, dan mogen zij wel bij het licht van een lamp lezen, want als een van hen zijn hand naar de lamp wil uitsteken om hem schuin te houden, de ander hem onmiddellijk zal waarschuwen en zal zeggen: „Het is Sjabbat!”

Het notitieboekje van Rabbi Jisjmaël ben Elisja

Rabbi Jisjmaël ben Elisja vertelt dat hij op zichzelf vertrouwde, dat ook al las hij bij het lamplicht, hij daar zijn hand niet naar uitstak.

Op een dag, vertelt Rabbi Jisjmaël, las ik bij het licht van een olielamp en strekte ik mijn hand naar de lamp uit, maar op het laatste moment herinnerde ik mij dat het Sjabbat was en toen zei ik: „Hoe indrukwekkend zijn de woorden van de Geleerden, want zij hebben gezegd: ‘Men mag niet lezen bij lamplicht!’”

Rabbi Natan vertelt een andere versie van deze gebeurtenis: volgens hem hield Rabbi Jisjmaël wel degelijk op een keer de lamp schuin op Sjabbat en toen schreef hij in zijn notitieboekje: „Ik, Jisjmaël ben Elisja, heb op Sjabbat bij lamplicht gelezen en ik heb daarbij de lamp schuin gehouden. Wanneer de Tempel wordt herbouwd, zal ik een vet *chataat* brengen,” dat wil zeggen een mooi zondoffer.

We gaan weer verder met: *Praktische Halacha* *Deel één: Het gedrag in de ochtend*

HOOFDSTUK 2: Het overgieten van de handen.

1. Zodra men wakker is geworden moet men zo spoedig mogelijk zijn handen overgieten. De reden hiervoor volgens de Rasjba is, dat de mens, wanneer hij 's morgens van zijn bed opstaat, als een nieuwgeboren schepsel is te beschouwen, want er staat geschreven [Eecha 3:23]: „Zij zijn iedere ochtend nieuw, groot is Uw vertrouwen”. Daarom behoort men zichzelf te heiligen en zijn handen vóór de dienst van de Schepper, gezegend is Zijn Naam, te overgieten met water uit een beker, net zoals een priester dat [in de Tempel] deed. De priester heiligde iedere dag zijn handen met water uit het wasbekken vóór zijn dienst in de Tempel. Een aanduiding voor dit overgieten van de handen vindt men in Tenach. Immers er is gezegd [Tehilliem 26:6,7]: „Ik zal mijn handen in reinheid wassen en ik zal Uw altaar rondgaan, G'd, om luid een dankbetuiging te laten horen”, enz.

De *Rosj* heeft een andere mening en schrijft: „Omdat de handen van een mens actief bezig zijn, en het onmogelijk is dat de handen 's nachts niet in aanraking zouden komen met onreine lichaamsdelen, daarom hebben de geleerden, z.l. een beracha ingesteld voor het overgieten voor het lezen van het *Sjema'* en de *Tefilla*. Voor de halacha accepteren wij beide verklaringen voor de strenge toepassing van het overgieten¹.

Er is nog een reden voor dit overgieten van de handen: tijdens de slaap gaat de heilige ziel van de mens weg en dan komt er een onreine geest en deze rust op zijn lichaam. Zodra men uit zijn slaap wakker wordt, verdwijnt de onreine geest van zijn hele lichaam, behalve van zijn vingers. Dat gaat hiervan pas weg, nadat men drie maal water over zijn handen heeft gegoten. Maar indien de slechte geest de enige reden was voor het overgieten had men daarvoor geen beracha ingesteld; daarom zijn ook de eerder genoemde redenen nodig².

In traktaat *Joma* 77b staat: „De school van R. Menasje leert dat R. Sim'on ben Gamliël heeft gezegd dat een vrouw [op Jom Kippoer] een hand in water mag wassen om een klein kind te eten te geven. Er wordt ook vermeld dat Sjammai de Oudere nooit brood met één hand at ...en Abajjé zei daarop: dat is vanwege *Sjiewta'*”. Rasji verklaart dit aldus: „Er rust een kwade geest op de handen vóór het handenwassen voor *sjacharit*, en die slechte geest heet *Sjiewta'*”. Tosefot geeft daarop als commentaar dat heden ten dage niemand meer bezorgd is om deze kwade geest, omdat deze kwade geest niet meer actief is. *Jalkoet Joseef* citeert *Jabi'a Omer* die verschillende *acheroniem* aanhaalt, o.a. *Eliahoe Rabba*, die beweren dat op grond van bovenstaande discussie in de Gemara er heden ten dage geen reden meer is om voor deze kwade geest bezorgd te zijn. En hij haalt daarvoor ook de *Lechem Misjné* aan, die van mening is dat ook de Rambam daar zo over denkt.³

2. Het is verboden om vier *ammot* [ongeveer twee meter] te lopen zonder eerst zijn handen te overgieten, tenzij er een dringende reden is.⁴ En het is ook verboden te blijven liggen zonder zijn handen eerst te hebben overgoten met water. Maar in een noodsituatie mag men in het hele huis zijn handen overgieten, zelfs als het water verder van hem verwijderd is dan vier *ammot*⁵.

3. Als eerste kledingstuk moet men, nadat men zijn handen gewassen heeft⁶, het *talliet katan* [het kleine talliet met de vier *tsietsiet* of *arba kanfot*] aantrekken, zodat men geen vier *ammot* [ongeveer twee meter] zonder *tsietsiet* loopt. Aangezien zijn handen nog niet rein zijn, mag men daarvoor geen beracha uitspreken.⁷

4. Als men het grote talliet omdoet maakt men een beracha over het grote talliet en daarmee maakt men tevens de beracha voor het kleine talliet. Zo doet men ook wanneer men zijn handen reeds overgoten had voordat men zich aankleedde⁸.

Bronnen van de Halacha

1. M.B. 4:1
2. M.B. 4:8
3. *Jalkoet Joseef* 1:1
4. KSA 2:1
5. M.B. 1:2.
6. M.B. 8:1
7. KSA 2:2
8. M.B. 8:24.